

»Ak öýli« ◻ ýaşlar harby birleşmesi

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

''Ak öýli'' ◻ ýaşlar harby birleşmesi »AK ÖÝLI« ◻ ÝAŞLAR HARBY BIRLEŞMESI

Daşdan gelýän çozuslaryň, howplaryň, hüjümleriň dynywsyzlygy türkmenleri harby guramaçylyga köp üns bermäge mejbür edipdir. Hut şonuň üçinem ähli erkek göbekli adamlary ýaş aýratynlygy boýunça böleklere bölüpdirler. Her bölegiň hem öz degişli ady bar:

Bäbek ◻ bir ýasa çenli; çaga ◻ 1-6 ýas;

Oglan ◻ 7-12 ýas; ýetginkenek ◻ 12-18 ýas; jahyl ◻ 18-24 ýas;

Ýigit ◻ 25-40 ýas; orta ýas ◻ 40-60 ýas; goja 60 ýasdan aňry.

Oglan ýetginkenek derejesine ýetýänçä sünnet däbinden geçmeli. Sebäbi sünnet edilen oglan hakyky erkek kişi hökmünde görülyär. Şondan soñ bu ýetginkenek mal soýmaga we binalde pyçakdyr gylyç götermäge ygtyýar berilýär. Ýetginkenek mundan başga ýene bir däbi berjaý etmeli bolýar. Ýagny, onuň ilkinji gezek at üstüne çykyşy, at münși dabaraly bellenilýär. Oňa baýramçylyk lybasyny geýdirýärler, bilinden bolsa gülbendi pyçagyny asýarlar. Bu dabara bir gezekde obanyň birnäçe ýetginjegine bagışlanýar. Ýaşulylar ilkinji at münen ýetginjegiň atasyna: »Bu gün seniň ogluň at üstüne çykýar, goý ol atdan ýykylmasyň. Batyr, mert urşuwy bolup, öz ata Watanyň, eziz halkyny, ene topragy, perzentlerimizi gorap, olara penakär bolsun» diýip, ak pata berip, omyn edýär.

Ýetginjegi bu dabara gatnaşan märekeňiň töwereginden birnäçe gezek aýlaýarlar. Oňa şondan soñ alamançylyga gitmäge rugsat berilýär.

Her bir ýetginkenek ýaşyna ýetenler öz derejelerindäki ýaşlar obşinalaryna ýygnanýarlar. Içinden mynasyp birini han saýlaýarlar we galanlary bolsa onuň nökeri bolýar. Olar gjijelerine bir jem bolup oturyşma guraýarlar. Käwagtlar

kiçiräk çozuslara gatnaşýarlar. Özlerinden uly urşujy esgerlere gije garawulçylyk çekmäge kömek edýärler. Güýçleriniň ýetdiginden goşuna dürli tarapdan ýardam berip durýarlar.

Jahyllik möwritine ýetenleri ýaşulylar tarapyndan dürli babatda her hili synaglardan geçiripdirler. Şolaryň birem ojak gazmak. Olar birbada birnäçe ojagy gazmaly bolupdyrlar. Ýaşulylar gazylan ojaklary ýeke-ýekeden barlaýarlar. Ojaklary gownejaý, dik hem tertip boýunça gazan ýetginjege: »Sen indi jahyl çykdyň, öýlenmäge rugsatdyr» diýip, ak pata berýärler. Jahyllar ýörite döredilen harby birleşmäni □ »Ak öýli» toparyny düzüpdirler. Olaryň esasy maksady bolsa tutuş obany daşky duşmanlardan goramak eken. Golaý-goltumda, çöl ýerlerde mekan tutan »Ak öylüler» käwagt özlerem kiçiräk çozuslar edipdir. Bu topara girenleriň aýratyn ekerancylyga, ýere, mal saklamaga we suwa hukulkary bolmandyr. Olar öz taýpalarynyň, obalarynyň eklemeginde ýaşapdyrlar. Heniz öýlenmedik ýaşlar bu jemgyyetde esasy orunda goýlupdyr, ýagny, goşunyň özeni hasap edilipdir. Iň gyzykly ýeri hem, obşina ýaslaryň otrýady babatda hiç hili jogapkärçilik çekmändir. Olaryň aýry-aýry söweşleri etmäge hukugy bolupdyr.

»Ak öylüler» çalt hereket edýän 20-30 adamdan ybarat aýratyn otrýadlary düzüpdirler. Olar duşman goşunlarynyň ütöne ýyldyram çaltlygynda dökülip, ellerinden esasy ýüklerini, ýaraglaryny alypdyrlar, gykuwlaşyp, çar ýandan goh-galmagal döredip, garşıdaşlarynyň sussuny basypdyrlar. Amatly pursat gelende-de duýdansyz söweşe giripdirler. »Ak öylüleriň» esasy wezipesi duşmany köpräk ara açmaga, başga ýere göçmäge puryja döretmek bolupdyr. Maşgalasy we hojalygy bolan ýigitler □ tejribeli urşujylar bolsa dem salymda meýletin goşuny aýaga galdyrypdyrlar. Türkmenleriň şunuň ýaly uruş tejribeleri öz köküni gadymy skifler döwründen bäri alyp gaýdýar we ol XX asyra çenli dowam edipdir.

Öwez GÜNDOGDYÝEW.

Taryh ylymlarynyň kandidaty.

Esger gazet. 20.11.1997 ý. Taryhy makalalar